

УДК: 658.15:005.934

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-14](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-14)

Олександр КУЦЕНКО

<https://orcid.org/0000-0001-6066-2485>

Запорізького національного університету

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Функціонування та розвиток підприємств відбувається за умови зміни впливу факторів зовнішнього середовища, виникнення кризових явищ, загроз, які мають негативний вплив на фінансовий стан, результати діяльності, можуть спричинити різке скорочення показників. Саме різноманітні загрози, кризові явища можуть призвести до неефективного використання фінансових ресурсів, виникнення ситуації банкрутства на підприємствах. Визначено, що для підприємств важливу роль відіграє забезпечення економічної безпеки, що гарантує їх захищеність від негативного впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, мінімізує їх вплив, дозволяє усунути виявлені загрози. Поряд з економічною важливу роль відіграє фінансова безпека, яка направлена на забезпечення раціонального використання фінансових ресурсів, зменшення витрат, покращення фінансового стану. Все це обумовлює важливість забезпечення фінансової та економічної безпеки підприємств, що можливо шляхом використання набору інструментів. Обґрунтовано необхідність впровадження удосконаленого механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки, який має теоретичне та практичне значення, дозволить сформувати заходи нейтралізації впливу факторів ринкового середовища, загроз, гарантуватиме високий рівень безпеки, відновлення показників діяльності, визначає послідовність дій із забезпечення бажаного рівня безпеки, способи протидії кризовим явищам. Механізм управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств складається із взаємопов'язаних етапів, елементів, реалізується шляхом дотримання підходів, що дозволяє успішно його використовувати та досягнути сформованої мети. В рамках механізму запропоновано заходи нейтралізації загроз, ризиків, способи відновлення рівня фінансово-економічної безпеки підприємств, що гарантуватиме успішне функціонування протягом коротко- та довгострокового періоду.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, фінансово-економічна безпека, управління, механізм управління, ринкове середовище, загрози, підприємства.

Oleksandr KUTSENKO

Zaporizhzhya National University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FORMATION AND USE OF THE MANAGEMENT MECHANISM FOR ENSURING THE FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

The functioning and development of enterprises takes place under the condition of changes in the influence of external environmental factors, the emergence of crisis phenomena, threats that have a negative impact on the financial condition, the results of operations, can cause a sharp reduction in indicators. It is various threats and crisis phenomena that can lead to inefficient use of financial resources and the emergence of bankruptcy at enterprises. It was determined that economic security plays an important role for enterprises, which guarantees their protection from the negative impact of internal and external environmental factors, minimizes their impact, and allows to eliminate identified threats. Along with economic, an important role is played by financial security, which is aimed at ensuring the rational use of financial resources, reducing costs, and improving the financial situation. All this determines the importance of ensuring the financial and economic security of enterprises, which is possible by using a set of tools. The need to introduce an improved management mechanism for ensuring financial and economic security, which has theoretical and practical significance, will allow the formation of measures to neutralize the influence of market environment factors, threats, guarantee a high level of security, restore performance indicators, determine the sequence of actions to ensure the desired level of security, methods of countermeasures crisis phenomena. The management mechanism for ensuring the financial and economic security of enterprises consists of interconnected stages, elements, is implemented by following approaches that allow it to be used successfully and achieve the established goal. As part of the mechanism, measures are proposed to neutralize threats, risks, and ways to restore the level of financial and economic security of enterprises, which will guarantee successful functioning in the short and long term.

Key words: economic security, financial security, financial and economic security, management, management mechanism, market environment, threats, enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сучасні загрози, кризові явища, мінливість ринкового середовища мають негативний вплив на показники діяльності, фінансовий стан, результати роботи підприємств та обумовлюють нагальну потребу у підвищенні рівня фінансово-економічної безпеки. Задля забезпечення фінансово-економічної безпеки, підвищення її рівня доцільним є використання сучасних інструментів управління, які охоплюють механізми, системи та передбачають використання методів, технологій, підходів. Впровадження механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки дозволить використати заходи виявлення, нейтралізації загроз, способи підтримання бажаного рівня безпеки, що гарантуватиме стабільність роботи підприємств, визначення перспектив розвитку на майбутнє.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Механізм, систему та особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємств, проблеми їх використання досліджено в працях таких науковців: Антоненко В. М., Певтієва С. С. [1]; Бондаренко О. О., Сухецький В. А. [2]; Горячева К. С. [4]; Кириченко О. А., Кудря І. В. [6, с. 23-26]; Мельник С. І. [7, 86-87]; Мойсеєнко І. П., Шолок О. О. [9, с. 142-145]; Оніщенко М. Л., Дутченко О. О., Шпиглуз С. О. [10, с. 37-41]; Орлова В. В. [12]; Сова О. Ю. [13, 98-102]; Череп О. Г., Урусова З. П., Урусов А. А. [14, 328-329].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми

Однак, в умовах мінливості ринкового середовища, виникнення нових загроз існує потреба у визначенні теоретико-методичних засад щодо використання механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств, який адаптований під умови сьогодення, роботу підприємств та дозволить не лише підтримувати рівень безпеки, але й гарантувати його підвищення у майбутньому на підставі здійснення ефективного управління, реалізації заходів, способів забезпечення безпеки. Таким чином розробка та визначення напрямків впровадження механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств є актуальним питанням.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження управління фінансово-економічною безпекою, удосконалення механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств, визначення перспектив до впровадження.

Виклад основного матеріалу

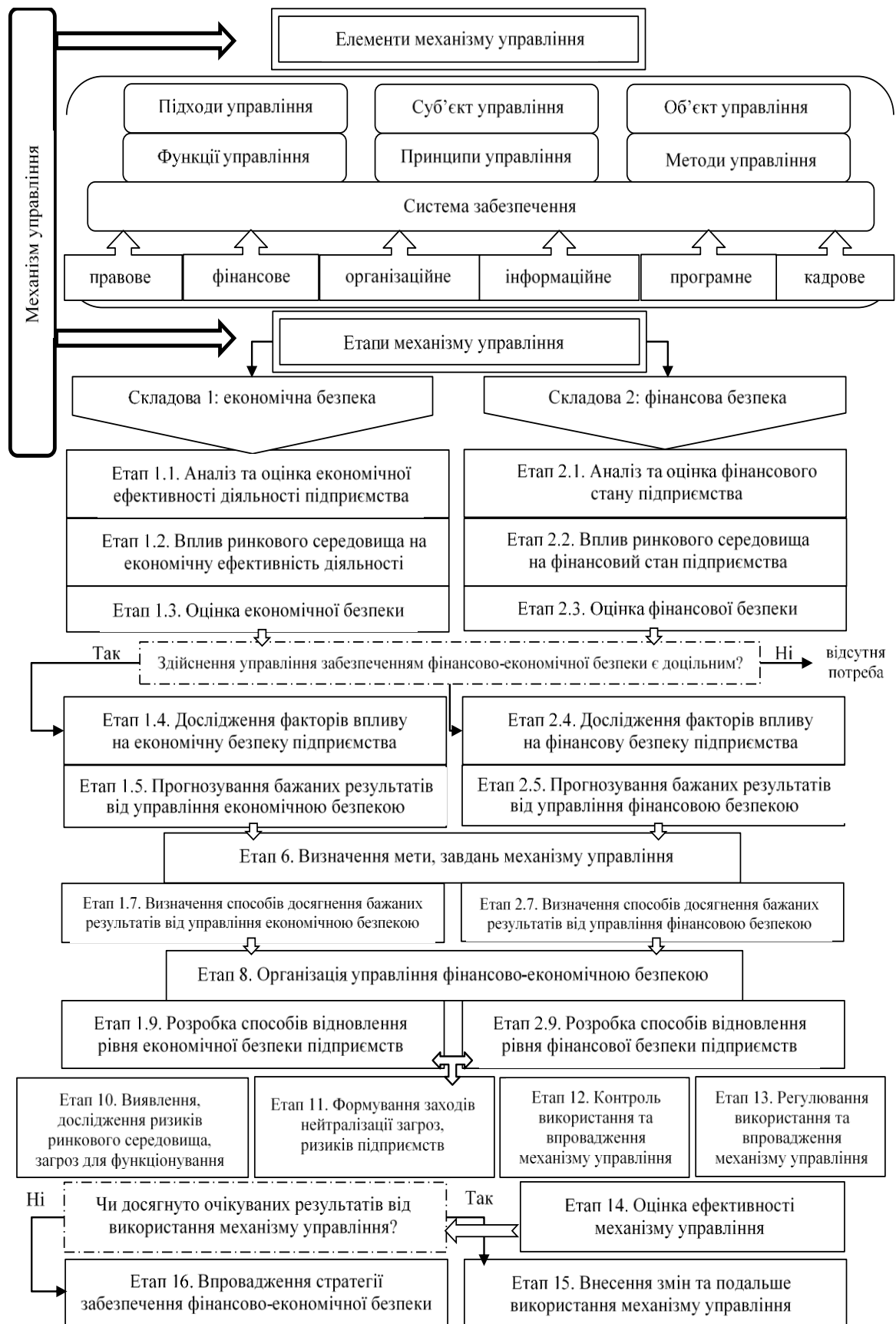
Ефективність роботи підприємств, стабільність функціонування, зростання показників діяльності є можливим за умови своєчасного виявлення негативного впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, нейтралізації або пристосування до їх впливу. Своєчасність виявлення та врахування впливу факторів ринкового середовища, рівень захищеності від загроз, кризових явищ залежить від стану фінансово-економічної безпеки підприємства. При цьому, економічна безпека підприємства забезпечує достатній рівень інформаційно-аналітичного забезпечення, раціональне використання фінансових ресурсів, захист працівників, раціональне управління персоналом, впровадження сучасних технологій, дотримання чинного законодавства, а також направлена на захист від зовнішнього середовища протягом визначено періоду. Поряд з цим, фінансова безпека на підприємствах гарантує підвищення рівня платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності, ефективності роботи, конкурентоспроможності та направлена на ефективне функціонування в коротко- і довгостроковому періодах.

Забезпечення та підтримка рівня фінансово-економічної безпеки підприємств в умовах сьогодення є можливою за умови використання набору інструментів, тобто механізму, системи, стратегії тощо. Такий механізм управління направлений на реалізацію комплексу етапів та здійснення дій, направлених на забезпечення зростання фінансово-економічної безпеки підприємств шляхом використання заходів, способів, методів, дотримання принципів. Досягнення бажаного рівня фінансово-економічної безпеки дозволить не лише ухилитися, пристосуватися до впливу ринкового середовища, але й нейтралізувати загрози, сформувати заходи захисту від їх впливу, забезпечити ефективність роботи, зростання показників діяльності, конкурентоспроможності у довгостроковому періоді.

На підставі проведено аналізу визначено, що питання розробки, використання механізму управління фінансово-економічною безпекою досліджено в працях вчених не в повній мірі.

Тому нами запропоновано удосконалити механізм управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств, який адаптовано до їх функціонування в умовах сьогодення. Даний механізм ґрунтується на двох підходах, а саме процесний та ситуаційний підхід, являє собою набір дій, взаємопов'язаних етапів, складових щодо управління економічною та фінансовою безпекою, що дозволить успішно його використовувати та досягнути сформованої мети. В рамках механізму передбачено розробку заходів нейтралізації загроз, ризиків, способів відновлення рівня фінансово-економічної безпеки підприємств, що гарантуватиме успішне функціонування протягом коротко- та довгострокового періоду, дозволить підтримувати високий рівень безпеки. Схематично зображення механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств наведено на рис. 1. Більш детально розглянемо елементи, етапи даного механізму.

Серед елементів механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки виділено: підходи (процесний, ситуаційний) управління; об'єкт та суб'єкт управління; функції управління; методи управління; принципи управління; система забезпечення (інформаційне, правове, фінансове, програмне, кадрове, організаційне). Значення процесного підходу полягає в тому, що механізм розглядається як сукупність взаємопов'язаних дій, етапів, функцій, реалізація яких дозволяє досягти сформованої мети, поставлених завдань. Здійснення взаємопов'язаних дій, реалізація етапів, функцій дозволяє не лише досягнути цілей механізму, а й забезпечити успішне його використання, організацію, контроль за результатами.

Рис. 1. Механізм управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств

Примітка: удосконалено автором

Роль ситуаційного підходу полягає в тому, що він дозволяє врахувати вплив загроз зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективність функціонування підприємства, фінансове становище та обрати

більш ефективний метод управління, тобто способи та прийоми, які гарантуватимуть розробку заходів щодо нейтралізації, виявлення, пристосування до впливу загроз ринкового середовища.

Важливим елементом є суб'єкт управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки, яким є власники та керівництво, підрозділ фінансово-економічної безпеки підприємства. Щодо об'єкта управління, то в рамках механізму ним є економічна та фінансова безпека, загрози та ризики зовнішнього та внутрішнього середовища, результати функціонування підприємств, економічні та фінансові показники діяльності.

Також слід виділити елемент механізму управління такий як функції управління, серед яких: планування; організація; мотивація; контроль; регулювання; аналіз [5, с. 131-136].

В рамках механізму слід виділити методи управління, використання яких дозволить підвищити результативність механізму, забезпечити досягнення сформованої мети. Серед таких методів слід виділити: правові; фінансово-економічні; інформаційні; адміністративні; соціальні; організаційно-технологічні [3, с. 25-26; 8].

Не менш важливу роль відіграють принципи управління, які дозволяють визначити вимоги та їх дотримуватися в процесі формування, впровадження та використання механізму управління, що підвищує його ефективність, результативність. Під час застосування механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки слід дотримуватися таких принципів: моніторинг; управління першими симптомами; законність; економічність; своєчасність; взаємозв'язок; доступність; гнучкість; інформативність; результативність; оперативність; координація роботи; відповідальність; інтегрованість; збалансованість інтересів; програмно-цільове управління; безперервність; узгодженість; об'єктивність та варіативність; інноваційність; комплексність; удосконалення [5, с. 126-131; 11, с. 88-90].

Важливе значення для використання, впровадження механізму управління відіграє система забезпечення, а саме: інформаційне, правове, фінансове, програмне, кадрове, організаційне [5, с. 72-75; 10, с. 39-40].

В межах механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств передбачено поділ всіх етапів на дві складові: економічна безпека; фінансова безпека. Відповідно в рамках кожної складової механізму управління передбачено реалізацію взаємопов'язаних етапів. Подібний поділ обумовлений тим, що економічна та фінансова безпека є взаємопов'язаними на рівні підприємства, але досягнення бажаного рівня безпеки є можливим за умови здійснення управління видами безпеки відокремлено.

Етап 1.1 аналізу та оцінки економічної ефективності діяльності підприємства – дослідження та оцінка показників виробничої діяльності, тобто обсягів виробництва, збуту продукції, витрат ресурсів, отриманого економічного ефекту. Проведення даного аналізу дозволить визначити ефективність використання ресурсів, рівень прибутковості діяльності.

Етап 2.1 аналізу, оцінки фінансового стану підприємства – дослідження показників фінансового стану у поточному періоді, тобто аналіз майнового стану, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності, платоспроможності, визначення типу фінансової стійкості, формування висновків щодо проведеного аналізу. Реалізація даного етапу направлена на дослідження ефективності роботи підприємства та визначенні проблем, недоліків в роботі.

Етап 1.2 вплив ринкового середовища на економічну ефективність діяльності підприємства – виявлення та врахування подібних факторів забезпечить ефективність діяльності підприємства.

Етап 2.2 вплив ринкового середовища на фінансовий стан підприємства – дослідження та аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Врахування подібних факторів дозволить своєчасно їх виявляти, нейтралізувати для забезпечення ефективності діяльності.

Етап 1.3 передбачає здійснення оцінки економічної безпеки підприємства в поточному періоді, дає змогу виявити проблеми, слабкі місця. Під час проведення оцінки економічної безпеки враховуються результати оцінки економічної ефективності діяльності, що підтверджує достовірність аналізу.

Етап 2.3 передбачає оцінку фінансової безпеки та дозволяє за результатами проведеного аналізу встановити рівень безпеки в поточному періоді. На даному етапі також враховуються показники оцінки фінансового стану підприємства, що дозволяє підвищити ґрунтовність дослідження. За результатами етапів 1.3 та 2.3 визначається доцільність здійснення управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств. За умови зниження, погіршення показників економічної та фінансової безпеки приймається рішення про необхідність управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки. Проте, зростання досліджуваних показників діяльності підтверджує, що рівень фінансово-економічної безпеки є достатнім та відсутня потреба в управлінні.

Етап 1.4 дослідження факторів впливу на економічну безпеку підприємства – виокремлення, вивчення та аналіз факторів, які мають негативний вплив на економічну безпеку.

Етап 2.4 дослідження факторів впливу на фінансову безпеку підприємства – дослідження та аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що обумовили погіршення фінансової безпеки.

Етап 1.5 передбачає прогнозування бажаних результатів від управління економічною безпекою підприємства. На даному етапі прогнозується загальний результат роботи підприємства за умови

використання механізму управління, тобто визначаються очікувані результати, перспективи розвитку у довгостроковому періоді. Прогнозування економічної безпеки дозволить визначити бажаний її рівень для підприємства, тобто стан за якого забезпечується стійкість до існуючих загроз. Результати даного етапу будуть враховані під час порівняння із досягнутими результатами, що відбудеться після впровадження механізму.

Етап 2.5 прогнозування бажаних результатів від управління фінансовою безпекою підприємства, який передбачає прогнозування саме показників фінансового стану, рівня фінансової безпеки. Це дозволить визначити бажаний рівень фінансової безпеки, який є достатнім підприємству для забезпечення стабільності його функціонування, фінансового стану. Під час прогнозу визначається ймовірність виникнення загроз, ризиків та їх вплив на показники діяльності.

Етап 6 визначення мети, завдань механізму управління. Основною метою механізму є забезпечення зростання фінансово-економічної безпеки, що забезпечить ефективність функціонування підприємства шляхом захисту від загроз, ризиків ринкового середовища у коротко- та довгостроковому періоді.

Етап 1.7 визначення способів досягнення бажаних результатів діяльності від управління економічною безпекою – на підставі врахування попередніх етапів відбувається виявлення резервів підприємства, переваг, сильних сторін, можливостей, встановлюється необхідність залучення фінансових ресурсів, формуються управлінські рішення, визначається прийнятний рівень відхилень показників діяльності від бажаного рівня. Розробляються оптимальні шляхи підвищення ефективності управління економічною безпекою задля досягнення сформованої мети.

Етап 2.7 визначення способів досягнення бажаних результатів діяльності від управління фінансовою безпекою – за результатами реалізації етапів за складовою фінансової безпеки визначаються переваги, недоліки, сильні та слабкі сторони, можливості, загрози, що характерні для даного виду безпеки, фінансового становища підприємства. Формуються більш оптимальні способи підвищення ефективності управління фінансовою безпекою, що дозволить досягти очікуваних результатів.

Етап 8 є спільним для обох складових та передбачає організацію управління фінансово-економічною безпекою підприємства – визначення повноважень та відповідальності суб'єктів управління, налагодження обміну інформаційними даними, взаємодії з усіма підрозділами підприємства, визначення необхідного ресурсного, кадрового, інформаційного забезпечення, способів мотивації суб'єктів управління.

Етап 1.9 розробка способів відновлення рівня економічної безпеки підприємств. Даний етап передбачає розробку заходів, які направлені на комплексне відновлення ефективності роботи підприємства шляхом підвищення рівня економічної безпеки у коротко- та довгостроковому періодах.

Етап 2.9 розробка способів відновлення рівня фінансової безпеки підприємств – за результатами попередніх етапів формуються напрямки покращення та підвищення рівня фінансової безпеки, які розробляються на підставі врахування показників фінансової діяльності, досягнутого рівня безпеки та направлені на підвищення захищеності від фінансових загроз, підвищення фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, рентабельності, конкурентоспроможності, фінансової ефективності.

Заходи розробляються шляхом врахування особливостей роботи, показників діяльності, досягнутих рівнів безпеки та є індивідуальними для кожного підприємства.

Етап 10 виявлення, дослідження ризиків ринкового середовища, загроз для функціонування підприємства. За умови підвищення рівня фінансово-економічної безпеки, налагодження показників відбувається дослідження, виявлення загроз внутрішнього та зовнішнього середовища, фінансових ризиків. Це дозволяє своєчасно їх виявити та захистити підприємство від негативних наслідків за умови виникнення фінансової кризи.

Етап 11 формування заходів нейтралізації загроз, ризиків підприємств – здійснення управління фінансово-економічною безпекою гарантує не лише ідентифікацію загроз, ризиків, але й захист підприємства від їх негативного впливу. В рамках управління фінансово-економічною безпекою передбачено формування заходів, які дозволять нейтралізувати, уникнути негативного впливу загроз, ризиків або пристосуватися до них задля забезпечення ефективного функціонування.

Етап 12 контроль використання та впровадження механізму управління – даний етап спрямований на забезпечення досягнення мети, цілей механізму через здійснення управлінського контролю.

Етап 13 регулювання використання та впровадження механізму управління – на підставі врахування показників попереднього етапу відбувається розробка заходів щодо усунення виявлених відхилень, недоліків, проблем в процесі управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Етап 14 оцінка ефективності механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки. На даному етапі здійснюється розрахунок, дослідження показників, які відображають ефективність використання механізму управління, тобто рівня ефективності економічної діяльності, фінансовий стан, показники економічної та фінансової безпеки. Досліджувані показники порівнюються в динаміці, формуються висновки та за умови зростаючої динаміки відбувається подальше використання механізму управління, що гарантуватиме успішне функціонування підприємства, захист від загроз ринкового середовища. Проте, спадна динаміка досліджуваних показників підтверджує існування проблем в роботі підприємства, складне фінансове становище та забезпечення фінансово-економічної безпеки є можливим за

умови впровадження відповідної стратегії, тобто комплексного використання інструментів управління.

Етап 15 внесення змін та подальше використання механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки. Даний етап є доцільним для підтримання показників діяльності, фінансового стану, забезпечення фінансово-економічної безпеки на бажаному рівні протягом коротко- та довгострокового періоду.

Етап 16 впровадження стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства – відбувається за умови низького рівня фінансово-економічної безпеки, виявлення численних загроз ринкового середовища, фінансових ризиків, різкого погіршення показників роботи, фінансового стану. Комплексне використання механізму та стратегії гарантуватиме зростання фінансово-економічної безпеки та успішне функціонування підприємства у майбутньому.

Підсумовуючи результати дослідження можемо відзначити, що нами сформовано механізм управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств, який адаптований до умов змінного ринкового середовища, приданий для використання та впровадження на підприємствах. В основі механізму управління закладено використання двох підходів та він складається із взаємопов'язаних елементів, етапів та складових, дотримання яких забезпечить ефективне управління економічною та фінансовою безпекою, сприятиме досягненню сформованої мети. Застосування механізму управління в практичній діяльності підприємств дозволяє розробити заходи нейтралізації загроз, ризиків, способи підвищення рівня фінансово-економічної безпеки.

Слід зауважити, що впровадження механізму управління є гарантією успішного функціонування підприємств протягом коротко- та довгострокового періоду, досягнення та підтримки високого рівня безпеки. Також застосування даного механізму дозволяє з'ясувати доцільність використання стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Таким чином, проведено дослідження існуючих підходів науковців до формування механізму управління фінансовою, економічною безпекою. За результатами дослідження удосконалено механізм управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки підприємств, що побудований шляхом використання двох підходів, а саме процесного та ситуаційного. Використання підходів дозволило визначити набір взаємопов'язаних етапів, елементів та складових механізму управління, реалізація яких дає змогу сформулювати способи відновлення рівня фінансово-економічної безпеки, заходи нейтралізації загроз, ризиків. Застосування механізму управління дозволить не лише підвищити рівень безпеки підприємства, але забезпечить ефективне функціонування, покращення економічних та фінансових показників, встановити потребу у використанні стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки.

Література

1. Антоненко В. М., Певтієва С. С. Система забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4387> (дата звернення: 18.01.2022).
2. Бондаренко О. О., Сухецький В. А. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580> (дата звернення: 18.01.2022).
3. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. Львів: Арал, 2008. 384 с.
4. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / Київ: Вид-во КНУТД, 2006. 17 с.
5. Данілова Е. І. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства: монографія. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. 342 с.
6. Кириченко О. А., Кудря І. В. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 10. С. 22-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2009_10_7 (дата звернення: 18.01.2022).
7. Мельник С. І. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. Вип. 2 (51). С. 84-87.
8. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 380 с.
9. Мойсеєнко І. П., Шолок О. О. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.2. С. 141-146.
10. Оніщенко М. Л., Дутченко О. О., Шпідглюз С. О. Економічна безпека як умова ефективного функціонування підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 1. С. 36-42.
11. Орлик О. В. Теоретичні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*. Одеса, 2015. Вип. 1. № 56. С. 84-92.

12. Орлова В. В. Моделювання механізмів управління фінансовою безпекою підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.11 / Прикарпатський нац. у-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2008. 200 с.
13. Сова О. Ю. Напрями вдосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств. *Вчені записки. Ун-т економіки та права «КРОК». Сер.: Економіка*. 2014. Вип. 37. С. 97-103.
14. Череп О. Г., Урусова З. П., Урусов А. А. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні. *ВІСНИК ЖДТУ. СЕРІЯ: Економічні науки*. 2012. № 3 (61). С. 328-330.

References

1. Antonenko V. M., Pevtieva S. S. (2015) Systema zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [System of financial support economic security]. *Efficient economy*, No. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4387> (in Ukrainian)
2. Bondarenko O. O., Sukhetskii V. A. (2014) Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstva: teoretychni ta praktychni aspekty [Financial and economic security of enterprise: theoretical and practical aspects]. *Efficient economy*, No. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580> (in Ukrainian)
3. Vasylytsiv T. H. (2008) Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia [Economic security of entrepreneurship of Ukraine]. Lviv: Aral. (in Ukrainian)
4. Horiacheva K. S. (2006) *Mekhanizm upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva* [The mechanism of managing the financial security of the enterprise]. (PhD Thesis), Kyiv: Vyd-vo KNUTD. (in Ukrainian)
5. Danilova E. I. (2020) Kontseptsiiia systemnoho pidkhodu do upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva [The concept of a system approach to the management of the economic security of the enterprise]. Vinnytsia: Yevropeiska naukova platforma. (in Ukrainian)
6. Kyrychenko O. A., Kudria I. V. (2009) Vdoskonalennia upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv v umovakh kryzy [Improving the management of the financial security of enterprises in the conditions of the financial crisis]. *Investments: practice and experience*, vol. 10, pp. 22–26. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2009_10_7 (in Ukrainian)
7. Melnyk S. (2019) Formuvannia mekhanizmu upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva [Formation the mechanism of management of financial security of the enterprise]. *Scientific and industrial magazine "Business-navigator"*, Vol. 2 (51), pp. 84-87. (in Ukrainian)
8. Moiseienko I. P., Marchenko O. M. (2011) Upravlinnia finansovo-ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva [Management of the financial and economic security of the enterprise]. Lviv: LvDUVS. (in Ukrainian)
9. Moyseyenko I. P., Sholok O. P. (2011) Mekhanizm upravlinnia finansovo-ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva [Mechanism of management of enterprise financial and economic safety]. *Scientific bulletin of NLTU of Ukraine*, Vol. 21.2, pp. 141–146. (in Ukrainian)
10. Onishchenko M. L., Dutchenko O. O., Shpitsluz S. O. (2019) Ekonomichna bezpeka yak umova efektyvnoho funktsionuvannia pidpriemstva [Economic security as a condition for the effective functioning of the enterprise]. *Bulletin of Sumy State University. "Economy" series*, No. 1. pp. 36-42. (in Ukrainian)
11. Orlyk O. (2015) Teoretychni aspekty zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky na pidpriemstvakh [Theoretical aspects of ensuring financial and economic security of enterprises]. *Bulletin of socio-economic research: coll. of science works*, Vol. 1, No. 56, pp. 84–92. (in Ukrainian)
12. Orlova V. V. (2008) *Modeliuvannia mekhanizmiv upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Modeling of mechanisms for managing the financial security of an enterprise]. *Candidate's thesis*. Ivano-Frankivsk: Carpathian National University. V. Stefanyka. (in Ukrainian)
13. Sova O. Yu. (2014) Napriamy vdoskonalennia mekhanizmu upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv [Directions for improving the mechanism of managing the financial security of enterprises]. *Scholarly notes. KROC University of Economics and Law. Ser.: Economy*, Vol. 37, pp. 97-103. (in Ukrainian)
14. Cherep O. H., Urusova Z. P., Urusov A. A. (2012) Upravlinnia finansovo-ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstv v Ukraini [Management of financial and economic security of enterprises in Ukraine]. *ZHTU BULLETIN. SERIES: Economic Sciences*, No. 3 (61), pp. 328-330. (in Ukrainian)